

Opinia
o ustawie o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego
(druk nr 1229)

I. Cel i przedmiot ustawy

Przyjęta przez Sejm ustawa z dnia 26 maja 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego zmierza do kompleksowego uregulowania problematyki wykonywania orzeczeń sądowych dotyczących kontaktów z dziećmi. W celu respektowania orzeczeń sądowych ustalających kontakty obojga rodziców z dzieckiem uchwalono uregulowania, które służą zwiększeniu skuteczności stosowanych środków i mają umożliwić sądowi - w sytuacji niewykonywania lub nieprawidłowego wykonywania orzeczenia, zareagowanie w sposób odpowiedni do zróżnicowanych stanów faktycznych, zgodnie z zasadą nadrzędności dobra dziecka.

Dodano nowe przepisy - oddział 6 pt. "Sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem" (część pierwsza, księga druga, tytuł II, dział II, rozdział 2), usytuowany w części Kodeksu postępowania cywilnego, która odnosi się do spraw opiekuńczych. Przepisy te są bezpośrednio poprzedzone oddziałem 5, "Sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką" i stanowią kontynuację przyjętego (we wrześniu 2001 r.) założenia, że postępowanie opiekuńcze, nie zaś egzekucyjne, lepiej służy trudnej społecznie materii spraw objętych regulacją kodeksową i dzięki temu pozwala osiągnąć większą skuteczność w realizacji.

Nowelizacja przewiduje wprowadzenie postępowania składającego się z dwóch faz. W przypadku niezastosowania się do orzeczenia ustalającego kontakty, sąd wydaje postanowienie o zagrożeniu nakazem zapłaty oznaczonej kwoty pieniężnej, na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem (pierwsza faza). Jeżeli zobowiązany nadal nie stosuje się do orzeczenia, sąd nakaze zapłatę za każde naruszenie obowiązku (druga faza).

Dotychczas stosowany środek – grzywna, była wnoszona na rzecz Skarbu Państwa, w zmianie podmiotu, na rzecz którego ma przypadać kwota, czyli na rzecz osoby uprawnionej, po dokonaniu nowelizacji, upatruje się zwiększenie efektywności przyjętych rozwiązań. Uszczegółowienie wprowadzonych wyżej zasad zawierają przepisy dotyczące: podstawy wszczęcia postępowania, stwierdzenia wykonalności orzeczenia z urzędu, a także uznania za tytuł wykonawczy prawomocnego postanowienia sądu bez potrzeby nadawania klauzuli wykonalności. Istotne jest zapewnienie w postępowaniu udziału osoby zobowiązanej.

Należy zwrócić także uwagę na możliwość zagrożenia nakazaniem zapłaty sumy pieniężnej już w postanowieniu ustalającym kontakty (jeżeli istnieje uzasadniona obawa naruszenia obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach).

Wysokość sumy pieniężnej jest ustalana przez sąd w zależności od sytuacji majątkowej osoby dokonującej naruszenia oraz stosownie do liczby naruszeń.

Przyjęto także zasadę zwrotu uzasadnionych wydatków poniesionych w związku z przygotowaniem do kontaktu w sytuacji, gdy do kontaktu nie doszło na skutek niewykonania lub niewłaściwego wykonania obowiązków wynikających z orzeczenia lub z ugody (przez tego, kto dokonał naruszenia właściwej osobie tj. osobie uprawnionej do kontaktu lub pod, której pieczę dziecko pozostaje).

Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia jej ogłoszenia.

Przepisy niniejszej nowelizacji znajdują zastosowanie do wniosków w w/w sprawach złożonych po dniu wejścia w życie ustawy.

II. Przebieg prac legislacyjnych

Prace legislacyjne prowadzono w Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach.

Komisja rozpatrywała wspólnie:

1) projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk sejmowy nr 1856), przygotowany przez Komisję Nadzwyczajną "Przyjazne Państwo" do spraw związanych z ograniczaniem biurokracji (w pierwszym czytaniu na posiedzeniu Sejmu w maju 2009 r. zgłoszono wniosek o jego odrzucenie),

2) projekt rządowy (druk sejmowy nr 3063), także nowelizujący Kodeks postępowania cywilnego, w podobnym zakresie orzeczeń dotyczących kontaktów z dzieckiem; projekt był rozpatrywany w pierwszym czytaniu na posiedzeniu Sejmu w czerwcu 2010 r.

W toku prac Komisji przyjęto za wiódący projekt rządowy.

Projekt komisyjny (druk nr 1856) wzbudził kontrowersje ze względu na przymusowe odebranie dziecka oraz brak możliwości obrony przez zobowiązanego. Projekt ten zaopiniowała negatywnie Krajowa Rada Sądownictwa, a także Rząd, który wskazał na prace Komisji Kodyfikacyjnej przy Ministrze Sprawiedliwości, zapowiadając wniesienie projektu w materii egzekwowania orzeczeń sądowych ustalających kontakty obojga rodziców z dzieckiem. Rząd postulował wstrzymanie prac Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach do czasu wniesienia przygotowywania projektu ustawy i rozpatrywanie obu projektów łącznie - dla porównania i przyjęcia optymalnych regulacji w tej trudnej i delikatnej materii.

Projekt rządowy (druk nr 3063) zawierał uregulowanie, które przewidywało przymusowe odebranie dziecka - jednak jako trzecią fazę wyżej opisanego postępowania i tylko wtedy, gdy kontakty polegają na zabieraniu dziecka poza miejsce jego pobytu (oraz jeżeli pierwsze dwie fazy nie przyniosły rezultatu). Proponowana regulacja przewidywała wysłuchanie uprawnionego i osoby pod której pieczę dziecko pozostaje.

Ostatecznie Komisja nie przyjęła rozwiązania dotyczącego odebrania dziecka, uznając, że nie w każdym przypadku naruszenia orzeczeń o kontaktach stosowanie przepisów o przymusowym odebraniu dziecka jest środkiem adekwatnym i proporcjonalnym do naruszenia. Rozpatrując wagę interesu państwa, które reprezentują sądy i w którego imieniu sądy wydają orzeczenia oraz interes dziecka, przyjęto jako podstawowe i nadrzędne - dobro dziecka.

Komisji Nadzwyczajna do spraw zmian w kodyfikacjach przyjęła w sprawozdaniu Komisji, przedstawionym w drugim czytaniu w Sejmie (druk sejmowy nr 4088), projekt w brzmieniu opisanym w pkt I.

Podczas drugiego czytania w Sejmie (na 93. posiedzeniu) nie zgłoszono poprawek i niezwłocznie przystąpiono do drugiego czytania.

Ustawa nie budzi zastrzeżeń legislacyjnych.

Bożena Langner

Główny legislator